

Utlåtandet om digitala metoder i eftervården av coronakrisen har getts via lausuntopalvelu.fi 22.6.2020

Asia: VN/10633/2020

Digitaaliset keinot koronaviruskriisin jälkihoidossa -työryhmän väliraportti

Väliraportissa on kuvattu koronaviruskriisin aikaista digiloikkaa laajasti eri sektoreilla. Katsotteko, että sektorien kehitystyötä on kuvattu riittäväällä tavalla?

FDUV är en riksomfattande intresseorganisation som arbetar för svenskspråkiga personer med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning och deras närstående. Förbundet representeras av elva lokalföreningar samt riksföreningen för personer med intellektuell funktionsnedsättning Steg för Steg. FDUV har 2900 medlemmar, men betjänar närmare 5000 personer runt om i Svenskfinland.

Vi anser att det i utkastet till rapport förtjänstfullt konstateras att digitaliseringen av samhället dels kan öka, dels minska jämlikhet och tillgänglighet. I rapporten presenteras på ett realistiskt sätt de utmaningar som digitaliseringen kan medföra. Vi välkomnar att det framförs att utvecklingen av digitala tjänster bör bygga på jämlikhet och tillgänglighet. Detta innebär bland annat att man förutom teknisk tillgänglighet också ska beakta att tjänsterna ska vara användarvänliga samt att innehållet ska göras tillgängligt genom användning av lättläst språk. Därtill bör större fokus läggas vid hur man möjliggör trygg användning av digitala tjänster, så att också personer som befinner sig i utsatt ställning (t.ex. personer med intellektuell funktionsnedsättning) kan använda digitala tjänster utan risk för att utnyttjas. FDUV har redan tidigare påpekat att digitalisering kan innebära såväl möjligheter som hot och att den i värsta fall kan innebära att ojämlikheten mellan befolkningsgrupper växer.

Vi anser att man i rapporten allt för mycket förlitar sig på att medborgarorganisationerna ska kunna utbilda och ge digitalt stöd till specialgrupper, särskilt då man beaktar att finansieringen av denna typ av verksamhet är väldigt splittrad och osäker. Den svenskspråkiga befolkningen är i huvudsak bosatt i 5 av de blivande 21 landskapen samt Helsingfors, vilket gör det särskilt utmanande för oss att nå ut till dem som behöver digitalt stöd. FDUV har försökt svara på behov från fältet genom olika slag av utvecklingsprojekt kring digitala verktyg men en större satsning behövs för att stödet ska finnas tillgängligt i hela Svenskfinland. Vi ser att digi-färdigheterna hos personer med

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

intellektuell funktionsnedsättning, deras anhöriga samt den omgivande personalen bör stärkas, och dessutom måste man se till att alla som behöver har tillgång till den tekniska utrustning som behövs. En stor del av personerna med intellektuell funktionsnedsättning står utanför arbetslivet och deras månadsinkomster består långt bara av folkpension och bostadsbidrag. De har inte möjlighet att själva införskaffa nödvändiga verktyg. Resurserna inom boendetjänster för personer med intellektuell funktionsnedsättning är också begränsade, vilket innebär att få boendeenheter har råd att införskaffa dator som kan användas av dem som bor i boendeenheten.

I rapporten konstateras att ca en halv miljon finländare inte använder internet. Det förblir oklart om man tänker att de nämnda åtgärderna kommer att minska detta antal. FDUV förespråkar varmt att digitala verktyg utvecklas och blir mer tillgängliga också för personer med funktionsnedsättning. Genom att utveckla lättanvända och lättlästa digitala tjänster ser vi att fler personer med intellektuell funktionsnedsättning kan använda digitala tjänster. Vi påpekar ändå att största delen behöver få kontinuerligt stöd för att utveckla och upprätthålla sina digikunskaper, samt att en del personer med intellektuell funktionsnedsättning troligen inte ens med hjälp av stöd kommer att kunna använda digitala tjänster. Dessa personer bör också i fortsättningen garanteras andra möjligheter för att uträtta ärenden.

Katsotteko, että toimet, joita väliraportissa esitetään, riittävässä määrin edistävät tavoitteita? Jos ette, miten toimenpiteitä tulisi täydentää?

Vi anser att de nämnda åtgärderna stöder målsättningarna, men anser att det bör förtydligas att de digitala tjänsterna måste utvecklas så att de kan betjäna också svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning på jämlika grunder jämfört med majoritetsbefolkningen. Vår målgrupp är en minoritet inom minoriteten och behöver stöd på lättläst svenska. Tyvärr upplever vi att informationen på svenska ofta är bristfällig eller saknas helt jämfört med informationen på finska. Vi ser att det finns en stor risk för att situationen förvärras då allt fler tjänster blir digitala. Förutom standardsvenska bör de digitala tjänsterna finnas tillgängliga på lättläst svenska och tjänsterna bör vara lätta att använda. Vi betonar att det är viktigt att man redan från början planerar för flerspråkiga digitala verktyg och att detta beaktas i t.ex. upphandling av dataprogram. Dessutom är det viktigt att redan från början avtala om vem som har ansvar för att erbjuda digitalt stöd för olika språkgrupper samt för eventuella uppdateringar av program.

Som vi konstaterat ovan är en stor del av personerna med intellektuell funktionsnedsättning sjukpensionerade och den månatliga inkomsten består främst av folkpension och bostadsbidrag. Det är viktigt att se till att också dessa personer får tillgång till den tekniska utrustning som behövs för att använda digitala tjänster. Därtill bör digi-kunnandet bland personal inom omsorgen stärkas, så att personalen kan möjliggöra digital kontakt. Under coronavåren kunde vår personal i FDUV konstatera att det många gånger föll på anhörigas axlar att handleda till exempel boendepersonal i hur de ska använda digitala verktyg som stöd för kontakten till anhöriga. Därtill var det flera

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

boendeenheter som saknade adekvat teknisk utrustning och det fanns oklarheter om vem som ska stöda personen att använda digitala tjänster. Digitalt stöd kan inte falla på organisationernas och frivilligas axlar, utan det bör förtydligas att detta stöd ska erbjudas inom ramen för det nödvändiga stöd personer med funktionsnedsättning har rätt till. Samtidigt bör också möjliggöras att personal, intressebevakare och anhöriga kan beviljas rätt att använda vissa digitala tjänster (t.ex. MinKanta) istället för personen som behöver stöd.

Mitkä toimenpide-ehdotukset tulisi priorisoida? Millä perusteilla?

FDUV har länge framfört att digitaliseringen kan innebära att ojämlikheten mellan befolkningsgrupper växer då samhället digitaliseras. Därför anser vi att man bör prioritera de åtgärder som handlar om jämlikhet och delaktighet gällande medborgerliga tjänster och nödvändiga tjänster så som social- och hälsovård och utbildning. Till exempel i fråga om elektronisk identifiering så är det ett välkänt problem att alla inte har nätbankskoder med vilka hen kan identifiera sig i olika digitala tjänster, vilket kraftigt påverkar deras möjligheter att använda t.ex. MinKanta-tjänsten samt övriga tjänster som kräver stark identifiering.

Mitä toimenpide-ehdotusten toteutuksessa tulee huomioida?

När det gäller åtgärd nr. 2 och nr. 20 om möjliggörande av distansutbildning bör man notera att elever och studerande med intellektuell funktionsnedsättning ofta behöver assistenthjälp för att kunna ta till sig av utbildningen. Om utbildningen genomförs som distansutbildning bör man därmed dels se till att de digitala verktygen fungerar och att innehållet är anpassat enligt elevens individuella behov, dels möjliggöra att skolgångsbiträdena kan stöda eleven eller den studerande i hens eget hem. Om elever som beviljats särskilt stöd erbjuds närundervisning bör man beakta att alla ändå inte kan ta del av närundervisningen t.ex. på grund av att någon i familjen tillhör riskgrupp. Om eleven studerar hemifrån bör man också utreda vilka stödformer familjen behöver och t.ex. se över närståendevårdsstödet. Dessa åtgärder bör beredas i samarbete med Social och hälsovårdsministeriet.

Gällande åtgärd 4 om distansmottagning inom social- och hälsovård bör man beakta att personer med intellektuell funktionsnedsättning ofta behöver en annan persons hjälp för att sköta ärenden inom social- och hälsovård. Vi stöder användning av digitala verktyg och möjliggörande av distansmottagning, men personer med intellektuell funktionsnedsättning bör då kunna få hjälp av till exempel boendepersonal eller anhöriga. Detta förutsätter möjlighet till stark identifiering.

I åtgärd 21 fäster man uppmärksamhet vid digital tillgänglighet. Vi anser att det bör förtydligas att med digital tillgänglighet avses förutom teknisk tillgänglighet också begreppslig tillgänglighet och lätt språk så som lättläst svenska. De digitala verktygen bör

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

utvecklas också på lättläst svenska och vara lätta att använda. Detta bör beaktas allra senast vid upphandling av eller val av eventuella tjänsteleverantörer.

Toimenpide-ehdotuksissa on viitattu jo käynnissä oleviin hankkeisiin, joiden osana toimenpiteitä voidaan edistää. Tunnistatteko muita hankkeita, joihin toimenpiteet tulisi kytkeä?

Keitä toimenpiteissä ja niiden toteutuksessa/mahdollisissa tulevissa hankkeissa tulisi olla mukana ja miten hankkeet tulisi resursoida? Olisitteko itse halukas osallistumaan toteutukseen?

FDUV:s LL-center kan anlitas av myndigheter för bearbetning av text till lättläst svenska. FDUV har också producerat lättlästa instruktioner för användning av olika digitala verktyg samt handböcker för personal. FDUV rekommenderar också att eventuella digitala verktyg testas av personer med intellektuell funktionsnedsättning och kan där bistå med kontakter till målgruppen.

Vid planeringen av offentliga digitala tjänster är det viktigt att redan från början budgetera för flerspråkiga tjänster (medräknat lättläst svenska) samt avtala om vem som har skyldighet att erbjuda digistöd för olika målgrupper (på olika språk) och för nödvändiga uppdateringar.

Vapaamuotoinen lausunto

Fr.o.m. 1.1.2017 har alla rätt till bankkort med betalfunktioner samt nätbankskoder, men i praktiken har banker ändå vägrat att bevilja koder till personer med intellektuell funktionsnedsättning på grund av att de behöver en annan persons stöd för att uträtta ärenden. Detta försätter dessa personer i en ojämlig ställning gentemot andra och hindrar dem från att ta del av tjänster som underlättar deras vardag. Denna problematik bör lösas i det fortsatta arbetet. Det är också viktigt att personal som stöder personer med funktionsnedsättning får information om ansvarsfrågan då de assisterar någon att utföra personliga ärenden digitalt, samt att man övervakar så att inte missbruk kan uppstå.

Det är av högsta prioritet att personer som inte vill eller inte kan ta del av digitala tjänster inte tvingas göra det genom förpliktande lagstiftning. För FDUV:s målgrupp är kontakten med olika myndigheter (bl.a. FPA, MinKanta) så gott som daglig och därför bör man se till att också dessa personer garanteras behövt stöd. Annars kommer det digitala gapet att öka och dessa familjer att försättas i en än mer utsatt position.

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

Svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning är därtill i särskilt utsatt ställning och riskerar att försättas i ojämlig ställning, eftersom de behöver tjänster som är lättlästa och -tillgängliga på svenska.

FDUV har arrangerat kurser som går ut på att lära ut IKT-färdigheter till personer med intellektuell funktionsnedsättning, som sedan kan stöda andra att använda IKT. Kurserna handlar om allt från hur man använder dator och pekplatta till "nätikett", d.v.s. hur man ska bete sig på internet och hur man undgår riskerna med digitala hjälpmedel. FDUV översätter och publicerar också material på lättläst svenska som lärare kan använda för att lära ut IKT-färdigheter. Denna verksamhet har genomförts med hjälp av STEA-medel. Det bör reserveras tillräckliga medel för medborgarorganisationerna för att dessa ska kunna ordna utbildning och stöd för sina målgrupper.

Vi samarbetar gärna för att trygga god service också till svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga, men påpekar att STEA-medel inte beviljas för att ombesörja uppgifter som hör till det offentliga ansvar. Om förhoppningen är att medborgarorganisationerna i allt större grad ska genomföra också sådan rådgivning och handledning som idag hör till det offentliga ansvar bör detta förtydligas i det fortsatta arbetet särskilt med avseende på ansvars- och finansieringsfrågor.

Mutanen-Hemgård Lisbeth, FDUV

FDUV
Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

FDUV arbetar för frihet, delaktighet, utveckling och valmöjligheter för alla
– också för dem som behöver stöd i vardagen.